

**ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍԱՆԻ ՆԱՆՐԱԳԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱՅԱՍԱՆԻ ՆԱՆՐԱԳԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ը**

**«ՆԵԼՍԻՆԿՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԱՍԱՄԱԼԵԱՅԻ ՎԱՆԱՉՈՐԻ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿ»
ՆԿ-Ի ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆՏ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 204.38-ՐԴ ՆՈՒՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՆԱՅԱՍԱՆԻ ՆԱՆՐԱԳԵ-
ՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱԳԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈ-
ՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

18 սեպտեմբերի 2013թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.
Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թո-
փուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Ն. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչներ Ա. Զեյնալյանի եւ Ա. Ղազարյանի,

գործով որպես պարասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՏ Ազգային ժողովի պաշ-
տոնական ներկայացուցիչներ՝ ՆՏ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանա-
կան վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ս. Նամ-
բարձունյանի, նույն բաժնի առաջապար մասնագետ Ն. Սարգսյանի,

ՆՏ վճռաբեկ դատարանի ներկայացուցիչներ Լ. Դրմեյանի եւ Ռ. Մախմուդյանի,

համաձայն Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդ-
վածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատա-
րանի մասին» ՆՏ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «Նելսինկյան քաղաքացիա-
կան ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» ՆԿ-ի դիմումի հիման վրա՝ ՆՏ քաղաքա-
ցիական դատավարության օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Նայասարանի

Նանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը «Նելսինյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպության՝ 01.03.2013թ. ՆՏ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումում դիմողի ներկայացուցիչները նպատակահարմար էին համարել սույն գործի միավորումը ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.9-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործի հետ՝ նկատի ունենալով քննության առարկայի նույնաբնույթ լինելը: ՆՏ սահմանադրական դատարանը ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426.9-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականության հարցը քննեց առանձին՝ հաշվի առնելով, որ Կոնստիտուցիոնալ դատարանի նույնաբովանդակ լինելով հանդերձ, ՆՏ վճռաբեկ դատարանի երկու պալատներում այս հարցում ձեւավորվել է փարաբնույթ իրավակիրառական պրակտիկա, ինչպես նաեւ անհրաժեշտություն առաջացավ առավել համակողմանի ուսումնասիրել ՆՏ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի կողմից սույն հարցի առնչությամբ ձեւավորած իրավական նախադեպերը: Այդ նկատառումներից ելնելով՝ ՆՏ սահմանադրական դատարանը 2013թ. հուլիսի 4-ին հեղաձգեց սույն գործի քննությունը, որոշելով, մասնավորապես, գործի դատաքննությունը կազմակերպել բանավոր ընթացակարգով, ինչպես նաեւ՝ «Նկատի ունենալով, որ քննության առարկա հիմնախնդրի վերաբերյալ դատական պրակտիկայում Կոնստիտուցիոնալ դատարանի մեկնաբանություններ եւ հաշվի առնելով, որ Կոնստիտուցիոնալ դատարանը ընթացքում անհրաժեշտություն է առաջանում լսել նաեւ ՆՏ վճռաբեկ դատարանի ներկայացուցչի պարզաբանումները, ուստի գործի բանավոր դատաքննությանը հրավիրել նաեւ ՆՏ վճռաբեկ դատարանի համապատասխան իրավասությամբ օժտված ներկայացուցչին եւ առաջարկել ՆՏ վճռաբեկ դատարանին ապահովել վերջինիս մասնակցությունը դատաքննությանը»: Նույն որոշմամբ սահմանադրական դատարանը ՆՏ դատական դեպարտամենտից պահանջեց նաեւ՝ «...մեկամսյա ժամկետում ՆՏ սահմանադրական դատարան ներկայացնել նոր հանգամանքների հիմքով ՆՏ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի՝ 2006 թվականից հետո քննության առած, առանց բացառության, բոլոր գործերով ընդունված որոշումների պատճենները»:

ՆՏ դափական դեպարտամենտի կողմից, սահմանված ժամկետում, սահմանադրական դափարան է ներկայացվել նոր հանգամանքների հիմքով ՆՏ վճռաբեկ դափարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի կողմից ընդունված թվով 150 որոշում:

Լսելով գործով գեկուցողի հաղորդումը, դիմող եւ պափասախանող կողմերի ներկայացուցիչների բացափրությունները, ՆՏ վճռաբեկ դափարանի ներկայացուցիչների պարզաբանումները, հեփագոփելով ՆՏ քաղաքացիական դափավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, այդ թվում՝ նոր հանգամանքների հիմքով ՆՏ վճռաբեկ դափարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի կողմից ընդունված որոշումները, Նայաստանի Նանրապեփության սահմանադրական դափարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. ՆՏ քաղաքացիական դափավարության օրենսգիրքն (այսուհեփ՝ օրենսգիրք) ընդունվել է ՆՏ Ագգային ժողովի կողմից՝ 1998 թվականի հունիսի 17-ին, Նայաստանի Նանրապեփության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի օգոստոսի 7-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

Օրենսգրքի՝ «Նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով դափական ակտի վերանայման կանոնները» վերաառությամբ 204.38-րդ հոդվածը սահմանում է.

«1. Եթե սույն բաժնով նախատեսված չեն հատուկ կանոններ, ապա նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով դափական ակտի վերանայման վարույթի վրա փարածվում են սույն օրենսգրքի ընդհանուր կանոնները:

2. Այդ վարույթի արդյունքում կայացված դափական ակտում դափարանը կարող է չփոփոխել վերանայված դափական ակտի եգրափակիչ մասը, միայն եթե ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ հիմնավորում է, որ սույն օրենսգրքի 204.32 կամ 204.33 հոդվածով նախատեսված հանգամանքներն ըստ էության չէին կարող ագդել գործի ելքի վրա:

3. Վերաքննիչ դափարանի դափական ակտն օրենքով սահմանված ընդհանուր կարգով կարող է բողոքարկվել վճռաբեկ դափարան»:

Օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածը 26.10.11թ. ՆՕ-269-Ն ՆՏ օրենքի ուժով շարադրվել է նոր խմբագրությամբ:

2. Դիմողը, վկայակոչելով ՆՏ սահմանադրական դափարանի 25.02.2011թ. ՍԴՈ-943 եւ 15.07.2011թ. ՍԴՈ-984 որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքո-

որոշումները, կարծում է, որ եթե չսահմանվի հիշյալ որոշումներով սահմանված կարգը, այն է՝ սահմանադրական դատարանի որոշումը, որով օրենքի դրույթը ճանաչվել է Սահմանադրությանը հակասող կամ՝ Սահմանադրությանը համապատասխանող, սակայն որոշման եզրափակիչ մասում բացահայտվել է դրա սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, եւ սահմանադրական դատարանը գտել է, որ այդ դրույթը կիրառվել է այլ մեկնաբանությամբ, ընդհանուր իրավասության դատարաններում գործի վարույթը նորոգելու համար արդյունավետ ազդակ եւ հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի բեկանման հիմք չհանդիսանա, ապա ՏՏ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 6-րդ կետով երաշխավորված անձի՝ «Սահմանադրական դատարան դիմելու իրավունքը» կլինի ոչ իրական, իսկ սահմանադրական դատարանում սահմանադրաիրավական վեճ նախաձեռնելը կհմաստագրվի:

Վերլուծելով սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-984 որոշման հիման վրա օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածում կարարված օրենսդրական փոփոխությունները՝ դիմողը եզրահանգում է, որ դրանք հակասում են սահմանադրական դատարանի՝ վերը նշված որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշմանն առ այն, որ հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի վերանայումը պետք է տեղի ունենա ipso facto (փաստի ուժով), որը ենթադրում է, որ վերանայման համար միակ պայման պետք է հանդիսանա դատական ակտում հակասահմանադրական նորմի կիրառման փաստը, եւ որեւէ այլ հանգամանք, պայման, փաստ կամ փաստարկ որպես այլընտրանք չի կարող առաջ քաշվել կամ սահմանվել ի հավելումն նշված փաստի:

3. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ վիճարկվող իրավական նորմը համապատասխանում է ՏՏ Սահմանադրությանը, քանի որ չբացառելով այն հնարավորությունը, երբ գործով նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքը կարող է ազդած չլինել գործի ելքի վրա, օրենսդիրը, որպես բացառիկ դեպք եւ միաժամանակ որպես նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքներով դատական ակտը վերանայելու բողոք ներկայացնող անձանց իրավունքների եւ օրինական շահերի պաշտպանության երաշխիք, նախատեսել է, որ դատարանը ծանրակշիռ փաստարկների հիման վրա կարող է չփոփոխել դատական ակտի եզրափակիչ մասը: Սակայն, վերջինիս գնահատմամբ, վիճարկվող դրույթով նախատեսված՝ նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքների հիմքով հարուցված վարույթով՝ օրենսգրքով նախատեսված ընդհանուր կարգով դատական ակտ կայացնելու եւ վերանայված դատական ակտի եզրափակիչ մասը չփոփոխելու հնարավորությունը, **ըստ էության, վերաբերում է միայն դատական ակտը բեկանելուց հետո**

գործի նոր քննության արդյունքում կայացվող նոր դատական ակտին: Այսինքն՝ երբ վերանայման վարույթի շրջանակներում հաստատվում է նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքի առկայության փաստը, ապա վերանայման վարույթի արդյունքում պետք է ուժը կորցրած ճանաչվեն վերանայվող դատական ակտերը: Վերանայման վարույթի արդյունքում ԿԿՊ կամ կարող է ուղարկվել նոր քննության՝ գործը քննած դատարան, կամ դատական ակտը բեկանած դատարանը կարող է փոփոխել բեկանած ակտը, եթե հաստատված փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս առանց նոր քննության կայացնելու նոր դատական ակտ՝ հաշվի առնելով արձանագրված խախտման բնույթը եւ դրա ազդեցությունը գործի ելքի վրա: Այսպիսով, ըստ պարասխանողի, նոր երեւան եկած հանգամանքների, ՏՏ սահմանադրական դատարանի կամ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի համապարասխան ակտերի առկայությունն ինքնին չի կարող կանխորոշել գործի ելքը, չի կարող հանգեցնել անձի արդարացման կամ մեղավորության: Այս հարցում պետք է հաշվի առնել արձանագրված խախտման բնույթը եւ համարժեք իրավական միջոցներով ուղղել այն՝ «մինչեւ խախտումը եղած վիճակի վերականգնման» սկզբունքով:

Վերոգրյալի հիման վրա պարասխանող կողմը գտնում է, որ վերանայման վարույթի արդյունքում գնահատելով խախտման բնույթը եւ դրա ազդեցությունը գործի ելքի վրա՝ պետք է կայացվի նոր դատական ակտ՝ օրենսգրքով նախատեսված ընդհանուր կարգով: Ուստի, ըստ պարասխանող կողմի, **օրենսգրքի վիճարկվող դրույթն այնքանով, որքանով բացառում է անձի սահմանադրական կամ կոնվենցիոն իրավունքները խախտող դատական ակտն օրինական ուժի մեջ թողնելու հնարավորությունը**, համապարասխանում է ՏՏ Սահմանադրության 3-րդ, 6-րդ, 18-րդ, 19-րդ, 93-րդ հոդվածների եւ 101-րդ հոդվածի 6-րդ կետի պահանջներին:

4. Սույն գործի դատավարական նախապայմությունը հանգում է հետևյալին. դիմողը դիմել է ՏՏ վարչական դատարան՝ պահանջելով ճանաչել տեղեկատվության ազատության իրավունքի խախտման փաստը, վերացնել ՏՏ պաշտպանության նախարարի՝ գաղտնագրման ենթակա տեղեկությունների ընդլայնված գերատեսչական ցանկի մասին հրամանը եւ պարավորեցնել փրամադրելու 10.02.2010թ. թիվ Ե/2010-051 հարցումով տեղեկատվությունը: ՏՏ վարչական դատարանի՝ 23.11.2010թ. վճռով հայցը մերժվել է: Նիշյալ դատական ակտի դեմ ներկայացվել է վերաքննիչ բողոք: ՏՏ վարչական վերաքննիչ դատարանի՝ 16.03.2011թ. որոշմամբ կազմակերպության վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, իսկ 23.11.2010թ. վճիռը թողնվել է անփոփոխ:

ՏՏ վճռաբեկ դատարանի 18.05.2011թ. որոշմամբ դիմողի վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է:

«Պետական եւ ծառայողական գաղտնիքի մասին» ՏՏ օրենքի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մասի «գ» ենթակետի, 12-րդ հոդվածի 6-րդ եւ 7-րդ մասերի՝ ՏՏ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ «Նելսինյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ» հասարակական կազմակերպության դիմումի հիման վրա գործով սահմանադրական դատարանը 06.03.2012թ. կայացրել է ՄԴՈ-1010 որոշումը:

Սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-1010 որոշման հիման վրա ՏՏ վճռաբեկ դատարանի՝ 18.05.2011թ.՝ «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշումը նոր հանգամանքի հիմքով վերանայելու վերաբերյալ դիմողի բողոքի հիման վրա գործով ՏՏ վճռաբեկ դատարանն իր՝ 27.06.2012թ. որոշմամբ վճռաբեկ բողոքն ընդունել է վարույթ, որի արդյունքում իր՝ 25.12.2012թ. որոշմամբ մերժել է դիմողի՝ վերը նշված վճռաբեկ բողոքը:

5. Դիմումի ուսումնասիրությունից բխում է, որ դիմողն առաջադրում է նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման վարույթի շրջանակներում հակասահմանադրական ճանաչված իրավական նորմի կիրառմամբ ընդունված դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մնալու իրավական հնարավորության խնդիրը: Այսինքն՝ դիմողը վիճարկում է օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասը միայն նոր հանգամանքների, այլ ոչ թե նոր երեսան եկած հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման վարույթի տեսանկյունից, ուստի սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանն օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականության հարցը քննության առարկա է դարձնում միայն նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման վարույթի տեսանկյունից:

6. ՏՏ սահմանադրական դատարանն իր՝ 31 մայիսի 2013թ. ՄԴՈ-1099 որոշման մեջ կրկին անդրադառնալով նոր հանգամանքների ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը՝ արձանագրել է, որ. «ՏՏ սահմանադրական դատարանն իր մի շարք որոշումներում /մասնավորապես՝ ՄԴՈ-701, ՄԴՈ-751, ՄԴՈ-758, ՄԴՈ-767, ՄԴՈ-833, ՄԴՈ-866, ՄԴՈ-871, ՄԴՈ-935, ՄԴՈ-943, ՄԴՈ-984/, ինչպես նաև սահմանադրական դատարանի որոշումների կատարման վիճակի վերաբերյալ փարեկան հաղորդումներում անդրադարձել է նոր հանգամանքների հիմքով

դարական ակտերի վերանայման ինստիտուտի իրավակարգավորումներին առնչվող հիմնախնդիրներին՝ առաջադրելով այն հայեցակարգային դիրքորոշումը, որ սահմանադրական դարարան դիմելու՝ անձի իրավունքի արդյունավետ իրացումը պահանջում է սահմանադրական դարարանի որոշման հիման վրա դարական ակտերի վերանայման այնպիսի լիարժեք օրենսդրական կարգավորում, որը հնարավորություն կտա անձին վերականգնելու սահմանադրական դարարանի կողմից Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված նորմատիվ ակտի կիրառման արդյունքում խախտված իր սահմանադրական իրավունքը»:

Սահմանադրական դարարանն իր՝ 15.07.2011թ. ՄԴՌ-984 որոշման 7-րդ կետում արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումները. «... սահմանադրական դարարանի որոշման հիման վրա՝ հակասահմանադրական նորմ կիրառած դարական ակտի վերանայումը պետք է փաստի ուժով (ipso facto) հանգեցնի հակասահմանադրական նորմ կիրառած դարական ակտի բեկանմանը: Ինչ վերաբերում է բեկանման արդյունքում իրավասու մարմնի լիազորություններին, ապա սահմանադրական դարարանը գտնում է, որ պայմանավորված յուրաքանչյուր կոնկրետ գործի առանձնահատկություններով՝ **տվյալ գործը կամ կարող է ուղարկվել նոր քննության՝ գործը քննած դարարան, կամ դարական ակտը բեկանած դարարանը կարող է փոփոխել բեկանված ակտը, եթե հաստատված փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս առանց նոր քննության կայացնելու նոր դարական ակտ՝ հաշվի առնելով կիրառված իրավանորմի՝ ՆՏ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված լինելու փաստը»:**

ՆՏ Ազգային ժողովի եւ ՆՏ վճռաբեկ դարարանի ուշադրությունը հրավիրելով սահմանադրական դարարանի՝ 15.07.2011թ. ՄԴՌ-984 որոշման մեջ արտահայտած իրավական դիրքորոշումների եւ միջազգային իրավական մոտեցումների վրա, ՄԴՌ-1099 որոշման մեջ ՆՏ սահմանադրական դարարանը կրկին արձանագրել է, որ «...նոր հանգամանքների հիմքով դարական ակտերի վերանայման ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը հանգում է նրան, որ այդ ինստիտուտի միջոցով **ապահովվում է խախտված սահմանադրական եւ/կամ կոնվենցիոն իրավունքների վերականգնումը:** Վերջինս, իրավական պետության հիմնարար սկզբունքներից ելնելով, պահանջում է խախտման արդյունքում տուժողի համար առաջացած բացասական հետեւանքների վերացում, ինչն իր հերթին պահանջում է հնարավորինս **վերականգնել մինչեւ իրավախախտումը գոյություն ունեցած վիճակը (restitutio in integrum)**»:

Սահմանադրական դատարանը նույն որոշման մեջ հստակ իրավական դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ «...սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նոր հանգամանքի հիմքով «դատական ակտի վերանայում» եզրույթն իր բովանդակությամբ համարժեք է «գործի նորոգում», «գործի վարույթի վերաբացում» եզրույթների բովանդակությանը, **եւ դատական ակտի վերանայման հասկացության նշված ընկալումն էլ պետք է կանխորոշի վերանայման վարույթի բովանդակությունը, դրա խնդիրները եւ դրա շրջանակներում լուծման ենթակա հարցերը:** Ըստ այդմ, դատական ակտի վերանայման վարույթի, նույնն է, թե գործի նորոգման վարույթի շրջանակներում պետք է ձեռնարկվեն արդարադատական այնպիսի միջոցառումներ, որոնք կապահովեն գործի վերաքննություն, նոր քննություն, ինչը հնարավոր է միայն հակասահմանադրական նորմ կիրառած՝ օրինական ուժի մեջ մտնող **դատական ակտերի բեկանման պայմաններում:** Վերանայման ինստիտուտը կարող է ծառայել իր նպատակին միայն այն դեպքում, երբ ապահովվի փոխադրյալ գործի նոր քննություն՝ կիրառված նորմի հակասահմանադրականության եւ կոնվենցիոն իրավունքի խախտման փաստի առկայության պայմաններում՝ **հաշվի առնելով նաեւ սահմանադրական դատարանի եւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նոր հանգամանք հանդիսացող դատական ակտում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները:**

Նոր հանգամանքի հիմքով դատական ակտի վերանայումն անխուսափելիորեն պետք է ipso facto հանգեցնի հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի եւ կոնվենցիոն իրավունքի խախտում թույլ տված դատական ակտի բեկանմանը»:

Ի թիվս փոխադրյալ որոշման մեջ արտահայտված ու սույն գործի համար կարեւոր նշանակություն ունեցող՝ նշված եւ մի շարք այլ իրավական դիրքորոշումների, ՏՏ սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ. **«Այն դեպքում, երբ դատարանները կխուսափեն օրենքի նորմերի պարզապես ձեւական թվարկումից եւ օրենքի նորմի կիրառումն իրական բովանդակություն կունենա, անխուսափելի կլինի գործն ամբողջությամբ վերանայելու արդյունքում նաեւ եզրափակիչ մասի բովանդակային վերանայումը»:** Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է նաեւ, որ. «... իրավաչափ նպատակ է հետապնդում վեճի առարկա դրույթով նախատեսվող լրացուցիչ պահանջը: Այն պետք է դիտարկել ոչ թե իրավունք կամ սուբյեկտիվ հայեցողություն դատական ակտն անփոփոխ թողնելու համար, այլ նորմատիվ պարտադրանք՝ նման հնարավոր դեպքերում **ծանրակշիռ փաստարկներով հիմնավորում**

ներկայացնելու վերաբերյալ: Պարզապես այսպիսի իրավակարգավորումը նույնպես ենթադրում է իրավական մշակույթի պարզաճ մակարդակ եւ «ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ հիմնավորում» եզրույթի հայեցողական սահմանների իրավական հստակեցում, ինչն օրենսդրի եւ դատական համարժեք նախադեպ ստեղծելու խնդիրն է: Նկատի ունենալով, որ այս եզրույթն ամրագրված է նաեւ այլ հոդվածներում /մասնավորապես՝ ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մաս, ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մաս/, ՏՏ Ազգային ժողովը եւ ՏՏ վճռաբեկ դատարանն իրենց իրավասության շրջանակներում պարտավոր են իրավական որոշակիության սկզբունքի պահանջներից ելնելով ապահովել Կրույթի միատեսակ ընկալումն ու կիրառումը: Անհրաժեշտ է նաեւ հաշվի առնել, որ նման փաստարկների բացակայության պայմաններում վերանայված դատական ակտի եզրափակիչ մասի անփոփոխ թողնելը կհակասի իրավունքի գերակայության սկզբունքին եւ իրավական պետության հիմնարար արժեքներին»: Սահմանադրական դատարանը նկատի է առնում այն կարեւոր հանգամանքը, որ **փաստարկը «ծանրակշիռ» կարող է լինել, եթե այն ելակերպային ու վճռորոշ նշանակություն ունի համարժեք եզրահանգման համար:**

7. Նկատի ունենալով, որ ՏՏ սահմանադրական դատարանը, ինչպես նշվեց, բազմիցս անդրադարձել է նոր հանգամանքների հիմքով գործի քննության ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը, կարեւոր է համարում նաեւ 2005թ. սահմանադրական բարեփոխումներից հետո մեր երկրում անհատական դիմումների ներդրման իրավական պրակտիկային անդրադարձը՝ սույն գործով առաջ քաշված խնդիրներին ամբողջական ու հստակ պատասխան փալու համար: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներից ելնելով՝ ՏՏ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի ընդունած վերջին փարիների թվով շուրջ 150 որոշումների համակողմանի ուսումնասիրությունից հետեւում է, որ քննած գործերի 92.3 փոկոսի դեպքում պարզապես մերժվել է նոր հանգամանքների հիմքով գործի քննությունը եւ բողոքները վերադարձվել են: Միայն 7.7 փոկոսի դեպքում է նոր հանգամանքների հիմքով բողոքները բավարարվել՝ դրանց քննության ընդունումը մերժելու վերաբերյալ նախկինում կայացված դատական ակտերը վերանայելու գործընթաց սկսելու առումով: Սակայն բոլոր դեպքերում որեւէ գործով վերջնական դատական ակտը չի վերանայվել: Դա այն դեպքում, երբ սույն գործով վեճի առարկա հոդվածով /2-րդ մաս/

հստակ սահմանված է, որ նոր հանգամանքներով դափնակալական ակտի վերանայման վարույթի շրջանակներում միայն ծանրակշիռ փաստարկների մարմանը մասնաճյուղի կարող է **վերանայված դափնակալական ակտի** եզրափակիչ մասը չփոփոխել: Սահմանադրական դափնակալական արձանագրում է, որ փվյալ համապետություն խոսքը վերաբերում է միայն **վերանայված դափնակալական ակտին, ինչին անհրաժեշտ ուշադրություն չի դարձվում դափնակալական պրակտիկայում:**

Սահմանադրական դափնակալական գրնում է, որ ուսումնասիրված որոշումների կեսից ավելին Սահմանադրության գերակայության երաշխավորման առումով խնդրահարույց է եւ ձեւավորել է իրավունքի գերակայության հիմնարար սկզբունքին ոչ համարժեք իրավակիրառական պրակտիկա, ուստի դրանց՝ իրավակիրառական պրակտիկայի գնահատման փաստակցությունից, առանձին անդրադարձ է անհրաժեշտ: Բանն այն է, որ կոնկրետ գործերով սահմանադրական վերահսկողության ինստիտուտը համակարգային առումով փոխկապակցված է նոր հանգամանքների հիմքով դափնակալական ակտի վերանայման ինստիտուտի հետ, որոնց էությունը կայանում է նրանում, որ սահմանադրական դափնակալական համապատասխան որոշման հիման վրա կոնկրետ դափնակալական ակտի վերանայման արդյունքում համապատասխան հիմքերի առկայության պարագայում փվյալ ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձի գործով կայացվում է նոր դափնակալական ակտ, որը փարբերվում է փվյալ գործով նախկինում՝ մինչեւ սահմանադրական դափնակալական որոշումը կայացված դափնակալական ակտից: Այս համապետություն սահմանադրական դափնակալական արձանագրում է, որ հարկ է փարբերակել «նոր հանգամանքների հիմքով վերանայման վարույթի հարուցում» եւ «նոր հանգամանքների հիմքով դափնակալական ակտի վերանայում» եզրույթները: Այսպես, նոր հանգամանքների հիմքով դափնակալական ակտի վերանայման վարույթի հարուցումը փեղի է ունենում նոր հանգամանքների հիմքով դափնակալական ակտի վերանայման բողոքի ընդունելիության հարցը լուծելիս, որի ընթացքում, հիմք ընդունելով ՏՏ քաղաքացիական դափնակալական օրենսգրքի 204.33, 204.36 եւ 204.37-րդ հոդվածները, չի կարող գնահատվել դիմողին առնչվող գործով կիրառված հակասահմանադրական նորմի ազդեցությունը դափնակալական եզրահանգման վրա: Տվյալ դեպքում սահմանադրական դափնակալական՝ ՄԴՆ-984 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների ուժով, եթե առկա չեն բողոքը վերադարձնելու հիմքեր, ապա դափնակալական ակտը վերանայող դափնակալական պարտավոր է **ոչ միայն հարուցել վերանայման վարույթ, այլեւ դրա արդյունքում բեկանել վերանայվող դափնակալական ակտը**, այլապես դափնակալական ակտի հիմքում կշարունակվի մնալ Սահմանադրությանը

հակասող եւ անվավեր ճանաչված կամ սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությունից փարբերվող մեկնաբանությամբ կիրառված իրավական նորմը: Ինչ վերաբերում է նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայմանը, **ապա այն վերանայվող դատական ակտի բեկանումից հետո րեղի ունեցող ընթացակարգ է, որի ընթացքում միայն կարող է գնահատվել նոր հանգամանքի ազդեցությունը գործի ելքի վրա**, ինչով էլ պայմանավորված է վերանայվող դատական ակտի եզրափակիչ մասը փոփոխելու կամ չփոփոխելու անհրաժեշտությունը: Նակառակ պարագայում կիսաթարվի կոնկրետ գործերով սահմանադրական վերահսկողության եւ դրա հետ համակարգային առումով փոխկապակցված՝ նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման ինստիտուտների էությունը: Ընդ որում, ինչպես արձանագրված է ՄԴՈ-984 որոշման մեջ, դատական ակտը վերանայող՝ վերաքննիչ եւ վճռաբեկ դատարանները ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով իրավասու են կան վերանայվող դատական ակտը բեկանել եւ գործն ուղարկել նոր քննության, կան վերանայվող դատական ակտը բեկանել եւ փոփոխել:

8. ՆՏ սահմանադրական դատարանի վերոթվարկյալ իրավական դիրքորոշումների համապետքաբար անդրադառնալով քաղաքացիական եւ վարչական գործերով նոր հանգամանքների իրավական ինստիտուտի առնչությամբ ՆՏ դատական պրակտիկայում սրբեղծված վիճակին՝ ՆՏ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ առկա է ոչ միայն հակասական իրավակիրառական պրակտիկա, այլեւ ակնհայտ է, որ շար դեպքերում նոր հանգամանքների հիմքով գործի նորոգումը մերժվում է այդ ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը ոչ համարժեք փաստարկներով: Տիպական օրինակ կարող են լինել 2007թ. քննված գործերը՝ սահմանադրական դատարանի 09.04.2007թ. ՄԴՈ-690 որոշման հիման վրա նոր հանգամանքների ծագման հիմքով: Այդ որոշման 3-րդ կետով ՆՏ սահմանադրական դատարանը գրել է, որ «Նայասրանի Նանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 2-րդ կետը (2006թ. հուլիսի 7-ի խմբագրությամբ).

ա) վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշում կայացնելու ժամկետ սահմանելու առումով, համապարասխանում է Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը,

բ) վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման պարճառաբանման պարտադիր պայման չնախատեսելու, հետեւաբար, նաեւ՝ արդարադատության արդյունավետության, բավարար մարչելիության իրավական երաշխիքներ չապահովելու

առումով, ճանաչել Ղայասարանի Ղանրապետության Սահմանադրության 3, 6 (1-ին և 2-րդ մասեր), 18 (1-ին մաս) և 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին հակասող և անվավեր»:

Նման պարագայում ՏՏ վճռաբեկ դատարանը նոր հանգամանքների հիմքով որոշման վերանայման վարույթի հարուցումը մերժել է՝ գտնելով, որ սահմանադրական դատարանն իր որոշումը չի փարածել «...այդ որոշման ուժի մեջ մտնելուն նախորդող իրավահարաբերությունների վրա»: Ակնհայտ է, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 68-րդ հոդվածի՝ մասնավորապես 10, 12 և 13-րդ մասերի պահանջների մեկնաբանության շրջանակներում չեն կարող անփութվել նույն օրենքի 69-րդ հոդվածի 12 և 13-րդ մասերի պահանջները: Սահմանադրական դատարանի որոշման հետադարձության ինստիտուտն առաջին հերթին վերաբերում է վերացական սահմանադրական վերահսկողությանը, իսկ անհատական դիմումների հիման վրա կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության դատավարական ընթացակարգերն ու առանձնահատկությունները սահմանված են «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 69-րդ հոդվածով: Վերջինիս 11-րդ մասը հղում է կատարում նաև օրենքի 68-րդ հոդվածի 6-17-րդ մասերին՝ շեշտելով, որ փվյալ հոդվածով նշված գործերին առնչվող **բոլոր այլ հանգամանքների** քննության և այդ գործերով որոշումներ ընդունելու ժամանակ կիրառելի են օրենքի 68-րդ հոդվածի նշված մասերի կանոնները: Սակայն, դրանով հանդերձ, անհատական դիմումներով սահմանադրական դատարանի որոշման վերաբերելիության առումով կանոնները հստակ ու իրավական որոշակիության սկզբունքին համահունչ սահմանված են «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12 և 13-րդ մասերով: Իրավական երկու ինստիտուտների /սահմանադրական դատարանի որոշման հետադարձության և անհատական գանգառի միջոցով սահմանադրական իրավունքների պաշտպանության/ իրավական էության ոչ ճիշտ մեկնաբանման արդյունքում սահմանափակվում է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12 և 13-րդ մասերով նախատեսված իրավասությունների իրավունքները դատական կարգով պաշտպանելու հնարավորությունը:

Մտահոգիչն այն է, որ հետագայում նույնպես ՏՏ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական գործերով պալատը փաստարկներով դարձյալ մերժել է նոր հանգամանքների հիմքով գործի նորոգումը: Դա վերաբերում է ոչ միայն սահմանադրական դատարանի որոշմամբ ՏՏ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչված իրավանորմերի ուժը կորցնելու վերջնական ժամկետ

սահմանելու միջոցով որոշման փարաժամկետման դեպքերին, այլև որոշման հրապարակման պահից հակասահմանադրական նորմն անվավեր ճանաչելու ուժով նոր հանգամանքի ի հայտ գալուն:

Ընդհուպ հանդիպում են որոշումներ, որոնք պարզապես դատական հայեցողության սահմանների ակնհայտ ոտնահարում են: Օրինակ՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 12-րդ մասը սահմանում է. «Սույն հոդվածում նշված գործերով՝ դիմողի նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթը Սահմանադրությանը հակասող է անվավեր ճանաչվելու դեպքում, ինչպես նաև այն դեպքում, երբ սահմանադրական դատարանը, որոշման եզրափակիչ մասում բացահայտելով օրենքի դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, այն ճանաչել է Սահմանադրությանը համապատասխանող է միաժամանակ գրել է, որ այդ դրույթը նրա նկատմամբ կիրառվել է այլ մեկնաբանությամբ, դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքի ի հայտ գալու հիմքով ենթակա է վերանայման՝ օրենքով սահմանված կարգով»: ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.33-րդ հոդվածով սահմանված է, որ «**Նոր հանգամանքները** հիմք են դատական ակտի վերանայման համար, եթե՝

1) Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը փյալ քաղաքացիական գործով դատարանի կիրառած օրենքի դրույթը ճանաչել է Սահմանադրությանը հակասող է անվավեր կամ այն ճանաչել է Սահմանադրությանը համապատասխանող, սակայն որոշման եզրափակիչ մասում բացահայտելով դրա սահմանադրաիրավական բովանդակությունը՝ գրել է, որ այդ դրույթը կիրառվել է այլ մեկնաբանությամբ»:

Այս դրույթի առաջին պարբերությունը բովանդակային փոփոխության չի ենթարկվել նաև 26.10.2011թ. օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում: Ակնհայտ է, որ ՀՀ օրենսդրությունը փյալ դեպքում **իրավունքի իրացման այլ նախապայման չի պահանջում**: Ավելին, մի շարք երկրներում պետության պարտավորությունն է անձի նկատմամբ հակասահմանադրական նորմ կիրառելու դեպքում նախաձեռնել նրա իրավունքի վերականգնումն ու հետեւանքների հաղթահարումը: ՀՀ դատական պրակտիկայում վճարել դատարանի քաղաքացիական է վարչական գործերով պալատը հաճախ վերադարձնում է բողոքը՝ պարզապես արձանագրելով, որ «... վճարել բողոքում չի հիմնավորվել նոր հանգամանքների առկայությունը»: Այնինչ նոր հանգամանքի առկայությունը փյալ անձի դիմումի հիման վրա կամ՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 13-րդ մասով

նախապեսված սուբյեկտների առնչությամբ, սահմանադրական դափարանի որոշման փաստն է, որով նրանց նկատմամբ կիրառված նորմը ճանաչվել է Սահմանադրությանը հակասող կամ կիրառվել է այլ մեկնաբանությամբ, ինչը, սահմանադրական դափարանի կարծիքով, չի համապատասխանում Կոնստիտուցիոնալ նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը: Եթե սահմանադրական դափարանը գործն արդեն իսկ ընդունել է քննության եւ համանման որոշում է կայացրել, ապա այդ որոշումը վճռաբեկ դափարանի պալատն իրավասու չէ կասկածի փակ դնել եւ փարափնայթ մոտեցումներով խուսափել դրա կարարումից:

Առանձին դեպքերում ձեւական մոտեցումը հանգեցնում է նրան, որ դատական ակտում մեխանիկորեն վերարտադրվում է դիմողի կողմից թույլ տրված սխալը կամ վրիպակը: Օրինակ, 2012թ. հունվարի 11-ի ԵՄԴ/0644/02/10 քաղաքացիական գործի շրջանակներում վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման մեջ նշվում է ՆՏ սահմանադրական դափարանի 15.11.2011թ. ՄԴՈ-897 որոշման հիման վրա նոր հանգամանքների հիմքով նախկին որոշումը վերանայելու հիմքերի բացակայության մասին եւ բողոքի քննության ընդունումը մերժվում է այն պարճառաբանությամբ, որ «... բողոք բերած անձինք վճռաբեկ բողոքում չեն հիմնավորել նոր հանգամանքի առկայությունը»: Այնինչ սահմանադրական դափարանի հիշյալ համարով որոշումն ընդունվել է 2010թ. հունիսի 22-ին եւ վերաբերում է միջազգային պայմանագրով ստանձնած պարտավորությունների սահմանադրականությանը:

9. Սահմանադրական դափարանը գտնում է, որ դատական պրակտիկայում անհրաժեշտ փարբերակում պետք է դրվի ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32 եւ 204.33-րդ հոդվածներով նախապեսված իրավապայմանների միջեւ: ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածը նոր երեւան եկած հանգամանքների դեպքում դատական ակտի վերանայման հիմքերի մեջ պարտադիր իրավապայման է դիտարկում նաեւ այն, որ բողոք ներկայացրած անձը պարտավոր է ապացուցել, որ «...այդ հանգամանքները հայտնի չեն եղել եւ չէին կարող հայտնի լինել գործին մասնակցող անձանց, կամ այդ հանգամանքները հայտնի են եղել գործին մասնակցող անձանց, բայց նրանցից անկախ պարճառներով չեն ներկայացվել դափարան, եւ այդ հանգամանքները գործի լուծման համար ունեն եական նշանակություն»: 204.33-րդ հոդվածը, սակայն, նոր հանգամանքի առկայության հիմնավորման որեւէ իրավապայման չի առաջադրում, բացի ՆՏ սահմանադրական դափարանի եւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դափարանի համապա-

տասխան ակտերի առկայությունից: Դա անհրաժեշտ ու բավարար պայման է գործի նորոգման համար: Այլ հարց է, որ նորոգումից հետո ըստ էության **նորոգված գործի քննության շրջանակներում իրավասու դատարանը պետք է որոշի, թե որքանով է Սահմանադրությանը հակասող նորմի կիրառումն ազդել քննության առարկա գործի ելքի վրա եւ ինչպես պետք է վերականգնվեն անձի հնարավոր խախտված իրավունքները:** Դրա փոխարեն պարզապես արգելափակվում է անձանց՝ դատարանի մարչելիության իրավունքը:

Անընդունելի է նաև այն, որ օրենքի պահանջը կատարելու փոխարեն ՏՏ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատն առանձին դեպքերում փորձում է «մեկնաբանել» սահմանադրական դատարանի որոշումները եւ այդ ճանապարհով շրջանցել դրանց պահանջների կատարումը, որպիսի պրակտիկան չի բխում ՏՏ Սահմանադրության 92-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, ինչպես նաև 93-րդ հոդվածի պահանջներից: Նման պրակտիկայի համար, մասնավորապես, հիմք է ծառայել նաև ՏՏ Սահմանադրության եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի դրույթների յուրովի մեկնաբանությունը: Ընդհուպ շրջանցելով սահմանադրական դատարանի դոկտրինալ մոտեցումները, արտահայտված նաև ՏՏ սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1010 որոշման մեջ, ՏՏ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատը թիվ ՎԴ/1314/05/10 վարչական գործով 25.12.2012թ. որոշման մեջ գրել է, որ «... վեճը լուծող դատարանները (ընդհանուր իրավասության եւ/կամ մասնագիտացված) որոշակի հանգամանքների ի հայտ գալու ուժով լիազորված են կասեցնելու գործի վարույթը: Նման հանգամանքներից է կիրառման ենթակա օրենքի կամ այլ իրավական ակտի՝ դատարանի կարծիքով ՏՏ Սահմանադրությանը հակասելը»: Այս իրավաչափ դատողությանը հաջորդում է այն հետեւությունը, համաձայն որի՝ «Կոնկրետ դրույթի՝ ՏՏ Սահմանադրությանը հակասելու հանգամանքը ենթակա է գնահատման դատարանի (գործը քննող դատավոր կամ դատավորների կազմ) կողմից»:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 71-րդ հոդվածը /մասնավորապես՝ 5-րդ մաս/ նախատեսում է, որ դատարանը սահմանադրական դատարան դիմելու համար երկու հիմնավորում պետք է ներկայացնի: Նախ՝ պետք է հիմնավորի իր դիրքորոշումը նորմատիվ ակտի վիճարկվող դրույթի՝ Սահմանադրությանը հակասելու հանգամանքի առնչությամբ: Երկրորդ՝ հիմնավորի այն հանգամանքը, որ փվյալ գործի լուծումը կարող է իրականացվել միայն վիճարկվող դրույթի կիրառմամբ: Առաջին դեպքում դիրքորոշումը կարող է ձեւավորվել նորմի սահմանադրականության

վերաբերյալ դարավորի ինքնությունն ու համարժեք իրավական վերլուծության արդյունքում: Սակայն դա չի կարող դառնալ դարաքննության առարկա ու դրա ընթացքում՝ «գնահատման» արդյունք է: Նայասարանի Նանրապետության անունից ընդունվող դարական ակտում ամրագրվի, որ Կրկյալ նորմը համապարասխանում է կամ չի հակասում Սահմանադրությանը: Դա պարզապես կհակասի ՆՆ Սահմանադրության 93-րդ հոդվածի պահանջներին եւ դարական սահմանադրական վերահսկողության նյութական ու դարավարական նորմերի բովանդակությանը: Կիրառվելիք նորմի սահմանադրականության վերաբերյալ հնարավոր մտահոգության առկայության ու սահմանադրական դարարանի միջոցով դրա փարսպման հնարավորության հանգամանքը մեկնաբանելով որպես այդ նորմի՝ **Սահմանադրությանը հակասելու հանգամանքի գնահատման իրավասություն**, Կրկյալ կարվի ինքնիրավչության՝ անուղղակի ձեւով ստանձնելով սահմանադրական արդարադատության գործառույթն ու սրբազանությունը նաեւ հեղափոխ իրավական շփոթ: Բանն այն է, որ Նայասարանի Նանրապետության անունից ընդունված որոշման մեջ վճռաբեկ դարարանը կարող է «գնահատման արդյունքում» իրավական դիրքորոշում արտահայտել, որ Կրկյալ նորմը համապարասխանում է Սահմանադրությանը, երբ սահմանադրական դարարանը՝ դարձյալ Նայասարանի Նանրապետության անունից ու իր սահմանադրական լիազորությունների ու համարժեք դարավարական ընթացակարգերի շրջանակներում, իրավաչափ ձեւով նույն դրույթը ճանաչում է Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր: Բնականաբար, նման դարական պրակտիկա չի կարող ձեւավորվել: Սակայն փաստն այն է, որ վերջին փորձերին շուրջ 60 գործերով քաղաքացիների դիմումների հիման վրա ՆՆ դարարանների կողմից փաստացի կիրառված օրենքների դրույթներ ճանաչվել են ՆՆ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր: Դրանցից ոչ մեկի սահմանադրականության վերաբերյալ նորմը կիրառելիս դարարանների մոտ որեւէ մտահոգություն չի առաջացել՝ անգամ երբ առկա են եղել նաեւ սահմանադրական դարարան դիմելու միջնորդություններ: Սա ինքնին մտահոգիչ հանգամանք է:

Սահմանադրական դարարանը գտնում է, որ իրավունքի գերակայության սկզբունքով առաջնորդվելիս սահմանադրական դարարան դիմելու հնարավորությունը դարարանների համար պետք է ընկալել ոչ միայն իրավունք, այլեւ պարտականություն: Առանց դրա, մի կողմից՝ նորմի սահմանադրականության վերաբերյալ մտահոգությունը չի կարող փարսպվել հայեցողական մոտեցմամբ, որովհետեւ այն պահանջում է «գնահատման» դարավարական համապարասխան ընթացակարգ եւ դրա իրականացման սահմանադրական լիազորություն, մյուս կողմից՝ մարդկանց

իրավունքները պաշտպանելու փոխարեն հնարավոր հակասահմանադրական նորմի կիրառմամբ կխախտվեն այդ իրավունքները: Դատական պրակտիկան նաև ցույց է տալիս, որ դրանց հետագա վերականգնումը դառնում է ավելի դժվար ու հաճախ անհնարին՝ հանգեցնելով արդարադատության նկատմամբ վստահության կորստի: Ուստի խնդիրը ոչ միայն նոր հանգամանքների ինստիտուտի գործունակության ու արդյունավետության հետագա բարձրացումն է, այլև, առաջնորդվելով իրավունքի գերակայության հիմնարար սկզբունքի անշեղ իրացման պահանջով, ՏՏ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 7-րդ կետով ՏՏ դատարաններին վերապահված հնարավորության խելամիտ իրացումը: Իսկ դա կարող է երաշխավորվել «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 71-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակության ճիշտ մեկնաբանման ու կիրառման պարագայում: Վերջինում «գրնում են» արտահայտությունը պետք է ընկալել որպես հայեցողական դիրքորոշում, հիմնավոր կասկածով պայմանավորված՝ դատավորի իրավական վերլուծության արդյունք: Այնինչ «գնահատումը» ենթադրում է համապարասխան դատավարական ընթացակարգ ու դրա իրականացման համարժեք լիազորություն:

10. Սահմանադրական դատարանն էական է համարում նաև այն հանգամանքը, որ գործի քննության ընդունման փուլում վճռաբեկ դատարանը հաճախ իրականացնում է գործն ըստ էության լուծելու գործառույթ: Սահմանադրական դատարանը գրնում է, որ օրենսդրությամբ առավել հստակ պետք է սահմանազարկվեն վճռաբեկ դատարանի կողմից գործը քննության ընդունելու եւ գործով ըստ էության որոշում կայացնելու դատավարական ընթացակարգերն ու ընդունվող որոշումներին ներկայացվող պահանջները: Անհրաժեշտ հստակեցման կարիք ունի նաև «վերջնական դատական ակտ» հասկացությունը: Այն հաճախ շփոթում են վերադաս դատարանի կողմից կայացված ակտի հետ: Եթե քաղաքացին դիմել է վճռաբեկ դատարան եւ վերջինս մերժել է նրա դիմումը քննության ընդունել, դա չի նշանակում, որ այդ որոշումն է վերջնական դատական ակտ, ինչպիսի մեկնաբանության հանդիպում ենք ՏՏ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական գործերով պալատի առանձին որոշումներում, ինչը փաստվեց նաև ՏՏ վճռաբեկ դատարանի ներկայացուցչի պարզաբանումներում:

Բողոքարկման ինստիտուտի ամբողջական իրացումն անհրաժեշտ է դատական պաշտպանության բոլոր միջոցներն սպառելու համար: Եթե այդ միջոցներն սպառվում են, ապա ի հայտ է գալիս սահմանադրական դատարան կամ ՄԻԵԴ դիմելու

հնարավորությունը: ՆՏ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետը նախատեսում է յուրաքանչյուր անձի համար սահմանադրական դատարան դիմելու երեք իրավապայման.

- երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը,
- սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները,
- վիճարկվում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը:

Սահմանադրական նորմը վերաբերում է վերջնական դատական ակտին, այլ ոչ թե բողոքարկման ընթացքում վերջին արյանի դատարանի կողմից ընդունված ցանկացած ակտի: Միաժամանակ, ՆՏ Սահմանադրության 91-րդ հոդվածը սահմանում է, որ «**Դատարանի վերջնական ակտերն ընդունվում են Նայասարանի Նանրապետության անունից**»: Սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ դատարանի վերջնական ակտն այն ակտն է, որը գործն ըստ էության լուծել է, օրինական ձեռով ուժի մեջ է մտել եւ անձի համար առաջացրել է համարժեք իրավական հետեւանք: Նման մոտեցումից է բխում նաեւ ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 241.11-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իրավական բովանդակությունը, համաձայն որի. «Սույն օրենսգրքի իմաստով՝ **վերջնական** դատական ակտ է համարվում սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով առաջին արյանի դատարանի կայացրած եւ ուժի մեջ մտած, բողոքարկման ոչ ենթակա, Նայասարանի Նանրապետության վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի կայացրած եւ ուժի մեջ մտած, գործի քննությունը սկսելը եւ շարունակելը բացառող, ինչպես նաեւ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը»:

ՆՏ սահմանադրական դատարանը գտնվում է նաեւ, որ դատական պրակտիկայում առկա շփոթը հաղթահարելու համար համանման ակտերին ներկայացվող պահանջներն առավել հստակ պետք է շարադրվեն օրենսդրության մեջ՝ լիովին համապատասխանեցնելով իրավական որոշակիության սկզբունքին:

11. Զննության առարկա հոդվածի իրավակարգավորման առարկայի վերաբերյալ, ինչպես նշվեց, ՆՏ սահմանադրական դատարանն իր ամբողջական դիրքորոշումն արտահայտել է 2013թ. մայիսի 31-ի ՍԴՈ-1099 որոշման շրջանակներում: Ելնելով իրավակիրառական պրակտիկայի առկա վիճակից, սահմանադրական դատարանը չի գտնում, որ սույն գործով դիմողի հարցադրումները պայմանավորված են ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ: Նակառակն, այդ հոդվածն իրավունք-

ների պաշտպանության անհրաժեշտ երաշխիք է նախատեսում՝ **վերանայված դատական ակտի** եզրափակիչ մասն անփոփոխ թողնել միայն այն պարագայում, եթե ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ հիմնավորվում է դա: Սա ինքնին ենթադրում է, որ դա պետք է բացառություն լինի՝ պայմանավորված անհերքելի եւ ծանրակշիռ փաստարկներով: Այս հանգամանքն ընդունվեց նաեւ պարասխանողի կողմից: Այսուհանդերձ, թերեւս դատական պրակտիկայի համար նորմատիվ պարզաբանման կարիք ունի «ծանրակշիռ փաստարկ» հասկացությունը: Վերջինս ամրագրված է նաեւ այլ իրավական ակտերում /օրինակ՝ ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 8 եւ 426.9-րդ հոդվածներում, ՏՏ դատական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածում եւ այլն/: Եթե դատական պրակտիկան համարժեք մոտեցում չի ցուցաբերել այս եզրույթի իրավական բովանդակության առնչությամբ, ապա օրենսդիր մարմինը նույնպես պետք է համապարասխան հետեւություն անի եւ օրենսդրորեն առավել հստակեցնի «ծանրակշիռ փաստարկ» հասկացության իրավական բովանդակությունը, քանի որ վերջինս փոխառված իրավահարաբերություններում վճռորոշ նշանակություն է ձեռք բերում անձանց իրավունքների պաշտպանության եւ դրանց անմիջական գործողության սահմանադրական պահանջի իրականացման հարցում: Այսպեղ, ինչպես նշվեց, էականն այն է, որ **փոխառված փաստարկն օբյեկտիվորեն պետք է կանխորոշիչ նշանակություն ունենա համարժեք եզրահանգման համար:**

Փաստ է նաեւ, որ ձեւավորված իրավակիրառական պրակտիկան **հիմնականում շրջանցում է վեճի առարկա հոդվածի պահանջը:** Արդյունքում՝ նոր հանգամանքների իրավական ինստիտուտի կիրառման դատական պրակտիկան մեծ թվով գործերի առնչությամբ ներդաշնակ չէ մարդկանց իրավունքների ապահովման ու պաշտպանության սահմանադրական պահանջներին: Նման իրավիճակում ՏՏ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավունքի գերակայության երաշխավորման, իրավական պետության սահմանադրական սկզբունքին հավասարիմ լինելու եւ ՏՏ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի պահանջներն անշեղ կատարելու համար առանցքային նշանակություն ունի ՏՏ դատական պրակտիկայում իրավունքի գերակայության սկզբունքի հետեւողական իրացմամբ թելադրված՝ իրավամրաժողության լուրջ բարեփոխումը եւ ՏՏ սահմանադրական դատարանի արձանագրած վերոնշյալ իրավիճակի հաղթահարումը: Միայն այդ ճանապարհով է հնարավոր նաեւ երաշխավորել ՏՏ Սահմանադրության գերակայությունն ու անմիջական գործողությունը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասարանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՆՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.38-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝ նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտի վերանայման վարույթի մասով համապատասխանում է Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանն այն սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ, համաձայն որի.

ա/ նոր հանգամանքի հիմքով դատական ակտի վերանայումն անխուսափելիորեն պետք է ipso facto (փաստի ուժով) հանգեցնի հակասահմանադրական նորմ կիրառած դատական ակտի եւ/կամ կոնվենցիոն իրավունքի խախտում թույլ տված դատական ակտի բեկանմանը՝ բացառելով դրա օրինական ուժի մեջ թողնելու հնարավորությունը,

բ/ վերանայված դատական ակտի եզրափակիչ մասը չփոփոխելու հնարավորությունը վերաբերում է միայն դատական ակտը բեկանելուց հետո գործի նոր քննության արդյունքում կայացվող նոր դատական ակտին: Իսկ վերջինիս եզրափակիչ մասի չփոփոխվելու հանգամանքը ծանրակշիռ փաստարկներով հիմնավորելու պարտադիր նորմարիվ պահանջը հանդես է գալիս որպես մարդու իրավունքների պաշտպանության անհրաժեշտ երաշխիք:

2. Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

18 սեպտեմբերի 2013 թվականի
ՄՂՈ-1114